

6. Рашкофф Д. Медиавирус / Дуглас Рашкофф ; пер. с англ. Д. Борисова. – М. : Ультракультура, 2011. – 394 с.
7. Савчук В. В. Медиафилософия: формирование дисциплины / Валерий Савчук [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.intelros.ru/pdf/mediafilosofia/01.pdf>
8. Секацкий А. Размышления: Эссе / Александр Секацкий. – СПб. : Лимбус Пресс, 2015. – 496 с.
9. Эриксен Т. Тирания момента / Томас Хюлланд Эриксен ; пер. с норв. Е. Рачинская, М. Кубка, А. Юченкова, А. Турунтаева. – М. : Весь Мир, 2003. – 208 с.

References

1. Girenok, F. (2016). Clip Consciousness. Moscow: Prospekt [in Russian].
2. Kirillova N. (2005). Media Culture: From Modernity to Postmodern. Moscow: Akademicheskii Prospekt [in Russian].
3. McLuhan M. (2003). Understanding Media: The Extensions of Man. (V. Nikolaev Trans). Moscow: «Kanon-press-C», «Kuchkovo Pole» [in Russian].
4. Media Asceticism. (2016). Retrieved from <http://digitalvocabulary.ru/media-asceticism/#a1> [in Russian].
5. Pocheptsov H. (2010). Régis Debray as a representative of the French School of Media Studies. Retrieved from http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/rezhi_debre_kak_predstavitel_frantsuzskoy_shkoly_mediaissledovaniy/ [in Russian].
6. Rushkoff D. (2011). Mediavirus. (D. Borisov, Trans). Moscow: Ultrakultura [in Russian].
7. Savchuk, V. (2012). Mediaphilosophy: The Formation of Discipline. Retrieved from <http://www.intelros.ru/pdf/mediafilosofia/01.pdf> [in Russian].
8. Sekatskiy, A. (2015). Reflections: Essays. Saint Petersburg: Limbus Press [in Russian].
9. Eriksen, T. (2003). Tyranny of the Moment. (E. Rachinskaya, M. Kubka, A. Yuchenkova, A. Turuntaeva, Trans). Moscow: Ves Mir [in Russian].

УДК 379.85: 261.6

*Панченко Світлана Анатоліївна,
здобувач Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
dolga100@ukr.net*

ШЛЯХ СВЯТОГО ПАВЛА: ВІДТВОРЕННЯ ПАЛОМНИЦЬКОГО МАРШРУТУ

Метою роботи є дослідження та відтворення історичних особливостей паломницького маршруту, пов'язаного з відомими особами, зокрема, подорожами Святого Павла. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні культурологічного, релігієзнавчого методів. А також методу історичного відтворення за допомоги яких здійснено спробу пройти шляхом апостолів та розглянути пам'ятки античного та ранньовізантійського періоду в Памфілії та Пісідії, які могли бути пов'язані з апостольською подорожжю святих Павла та Варнави; запропоновано їх можливе використання в туристичній сфері. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше здійснено історичне відтворення паломницького маршруту в аспекті застосування такого в сучасному релігійному туризмі. **Висновки.** Історичні місця, пов'язані з маршрутом апостольської паломницької подорожі св. Павла та Варнави можуть бути вико-

ристані як потужний багатокomпонентний ресурс для залучення туристів, в тому числі паломників, до регіону. В зазначеного ресурсу можна виділити три основні компоненти: велике сакральне значення самого шляху, яким свого часу проходили апостоли; добре збережені і частково досліджені об'єкти культурної спадщини (археологічні пам'ятки), природні рекреаційні ресурси Таврських гір.

Ключові слова: паломницький маршрут, історичний шлях, туристичний ресурс, паломництво.

Панченко Светлана Анатольевна, соискатель Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Путь Святого Павла: воспроизведение паломнического маршрута

Целью работы является исследование и воссоздание исторических особенностей паломнического маршрута, связанного с известными лицами, в частности, с путешествиями Святого Павла. **Методология исследования** заключается в применении культурологического, религиоведческого методов; а также метода исторического воспроизведения. с помощью которых предпринята попытка пройти путем апостолов и рассмотреть достопримечательности древнего и ранневизантийского периода в Памфилии и Писидии, которые могли быть связаны с апостольскими путешествиями святых Павла и Варнавы; предложено их возможное использование в туристической сфере. **Научная новизна** работы заключается в том, что впервые осуществлено историческое воссоздание паломнического маршрута в аспекте применения такого в современном религиозном туризме. **Выводы.** Исторические места, связанные с маршрутом апостольской паломнической поездки св. Павла и Варнавы могут быть использованы как мощный многокомпонентный ресурс для привлечения туристов, в том числе паломников, к региону. В указанном ресурсе можно выделить три основных компонента: большое сакральное значение самого пути, которым в свое время проходили апостолы; хорошо сохранившиеся и частично исследованы объекты культурного наследия (археологические памятники), природные рекреационные ресурсы Таврских гор.

Ключевые слова: паломнический маршрут, исторический путь, туристический ресурс, паломничество.

Panchenko Svetlana, Applicant of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The way of the Holy Paul: reflecting the palomnitsky route

Purpose of Article. The work aims to research and reproduce historical personalities of the pilgrimage route associated with famous persons, in particular, the travels of St. Paul. **The methodology** of the research applies cultural and religious studies methods as well as the approach of historical reproduction, with the help of which an attempt to go through the apostles' road was made to consider the memorials of the antique and early Byzantine period in Pamphylia and Pisidia, which could be related to the apostolic trip of saints Paul and Barnabas; the possible use of the mentioned information in the tourism sector was suggested. **The scientific novelty** of the work is based on the first time historical reproduction of the pilgrimage route which has been carried out in the aspect of the its use in modern religious tourism. **Conclusions.** Historical places associated with the path of the apostolic pilgrimage of St. Paul and Barnabas can be used as a powerful multi-component resource for attracting tourists, including pilgrims, to the region. In this resource, the one can distinguish three main components: the tremendous sacred significance of the way, which at one time passed the apostles; Well-preserved and partly explored objects of cultural heritage (archaeological sites), natural, recreational resources of the Taurus Mountains.

Key words: pilgrimage route, historical route, tourist resource, pilgrimage.

Актуальність теми дослідження. Конкуренція на ринку туристичних послуг останніми роками змушує туристичні компанії шукати нові та максимально використовувати потенціал вже відомих туристичних ресурсів. У зв'язку з цим, спробуємо коротко окреслити потенціал такого туристично-рекреаційного ре-

сурсу, як історичний шлях на прикладі маршруту першої апостольської подорожі св. Павла та Варнави.

Метою роботи є дослідження та відтворення історичних особливостей паломницького маршруту, пов'язаного з відомими особами, зокрема, подорожами Святого Павла.

Виклад основного матеріалу. Загалом маршрути пов'язані з відомими історичними особистостями, військовими походами, стародавніми торговельними шляхами або, як у нашому випадку, місіонерськими подорожами, які останнім часом стали особливо популярними серед туристів. На території Туреччини широковідомим серед туристів став маршрут «Лікійська стежка», який дозволяє ознайомитися з історією стародавньої Лікії. Переваги таких маршрутів пов'язані з можливостями одночасно поєднати декілька видів відпочинку, ознайомитися з історичними подіями на безпосередніх місцях подій, і, таким чином, максимально наблизитися до минулого.

Важлива роль, яку відіграли апостоли в формуванні християнського віровчення та їх місце на вершині ієрархії християнських святих, надавала особливого сакрального значення тим місцям, які в той чи інший спосіб були пов'язані з земним життям учнів Христа. Завдяки цій обставині використання в сфері туризму маршруту апостольських подорожей як певних історичних шляхів дають можливість скомбінувати можливості екскурсійного та паломницького туризму.

Варто також зазначити, що на сьогодні можливості маршруту частково реалізовані в пішохідному туристичному маршруті [1], проте, на нашу думку, запропонований варіант далеко не вичерпує всіх можливостей цього шляху.

Тут варто особливо наголосити, на тому, що історичні Памфілійські та частково Пісідійські міста знаходяться на території Анталійського курортного регіону сучасної Туреччини, популярного в тому числі серед вітчизняних туристів, що, в свою чергу, суттєво розширює можливості щодо використання зазначених пам'яток в сфері туризму.

Сам маршрут першої апостольської подорожі досить тривалий і складний. Він починається в Антіохії-на-Оронті, далі проходить через Кіпр, потім через історичний регіон Памфілії і далі через гори Тавру у внутрішні регіони Малої Азії. Останньою точкою маршруту було місто Дервія, руїни якого розташовані неподалік від сучасного турецького міста Караман [2, 52, 204].

З точки зору використання в туристичній діяльності, враховуючи особливості ландшафтів, характер історичних та природних пам'яток та їх насиченість, наявність туристичної інфраструктури тощо, маршрут можна розділити на три основні частини: Кіпр, Памфілія-Пісідія (від Перги до Антіохії Пісідійської) та Лікаонія (від Антіохії Пісідійської до Дервії). В контексті використання маршруту як туристично-рекреаційного ресурсу, на нашу думку, найбільш перспективним є саме друга його частина. Переваги її полягають в досить великій кількості пам'яток історії та археології, відносно невеликій відстані між крайніми точками шляху, які можна пройти протягом дводенного туру, та наявність розвиненої туристичної інфраструктури.

Апостоли Павло і Варнава прибули до Малої Азії в липні 47 року з Кіпру [2, 97]. Як вже зазначалося, основною метою їх подорожі було місто Антіохія Пісідійська, інтерес до якої, вірогідно був зумовлений наявністю тут значної іудейської общини. Шлях апостолів до Антіохії пролягав через памфілійські міста (в «Діяннях апостолів» згадується Перга) та далі через гори Тавра в Антіохію Пісідійську.

Через не зовсім приязний візит до Антіохії апостоли змушені були відбути до Лікаонії та відвідали такі її міста, як Іконій, Лістру та Дервію. Зворотній шлях апостолів виглядав аналогічно: Дервія-Лістра-Іконій-Антіохія-Перге. Єдиною відмінністю цих маршрутів є те, що прибули апостоли в порт Перги, а залишили Памфілію через порт Атталей [3, 14:25]. Загальна тривалість подорожі тривала близько двох років, вірогідно в липні-серпні 49 року Павло і Варнава залишили порт Атталей та відбули до Антіохії-на-Оронті [2, 98,204].

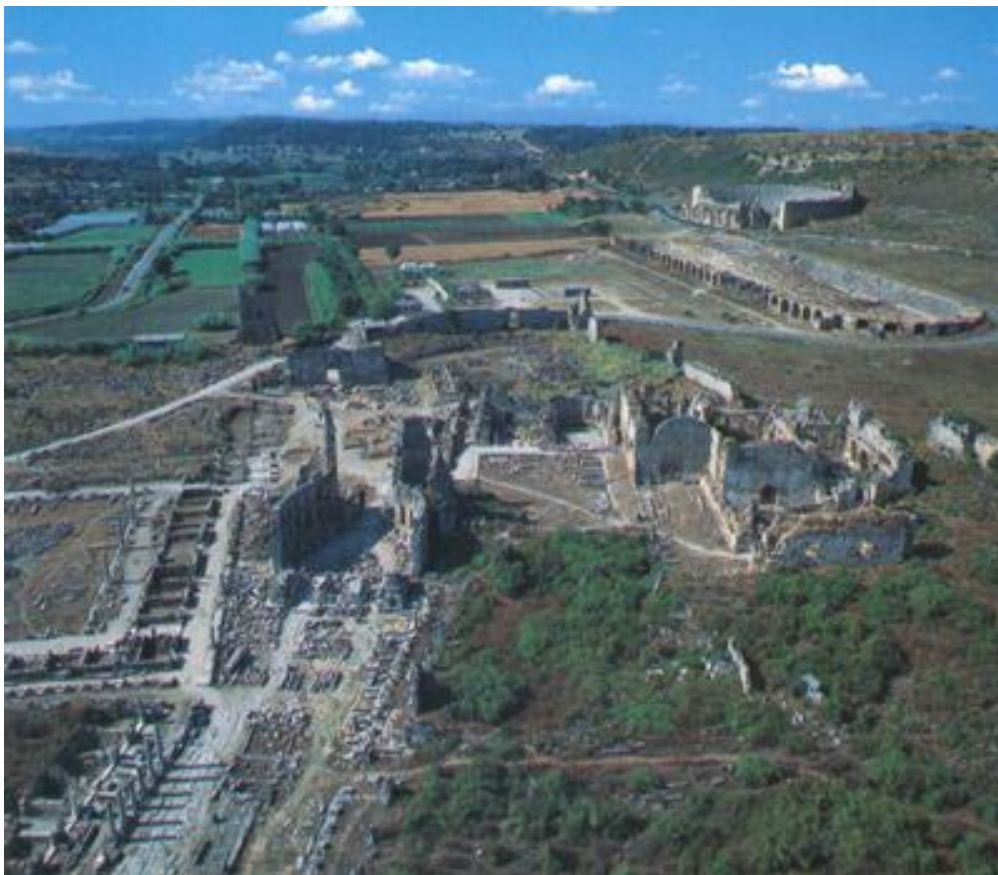

Маршрут Першої апостольської подорожі св. Павла

Відповідно до тексту «Діянь апостолів» місцем прибуття Павла і Варнави до Памфілії була Перга [3, 13:13]. Загалом такий початок маршруту викликає певні питання. Античне місто Перга, розташоване на рівнині приблизно в 15 кілометрах від узбережжя (руїни античного міста знаходяться на східній околиці сучасної Анталії біля селища Аксу). В 43 році волею імператора Клавдія Перга стає центром адміністрації новоствореної провінції Лікія-Памфілія [4, 155, 188]. На той час це був значний адміністративний, культурний та релігійний центр (місто було відоме як один з важливих центрів культу Артеміди) [4, 92-94]. Однак Перга ніколи не належала до важливих портів Памфілії та центрів транзитної торгівлі, цю роль грали сусідні міста Сіде та Атталей. Думки дослідників

щодо початкової точки маршруту апостолів в Памфілії загалом розходяться. Так, Д. Френч, зокрема, вважає, що місцем прибуття, як і відбуття апостолів з Памфілії, була Атталія (сучасна Анталія), а зовсім не Перга [5, 52]. М. Фейрчайлд, навпаки, розглядає Пергу як одну з важливих цілей місіонерської подорожі та місто, з якого подорож розпочалася [6, 43]. Хоча саме місто знаходилося на рівнині, завдяки судноплавній річці Кестор (сучасна назва Аксу) місто сполучалося з морем. Більше того, в пізньоримських документах фіксується гавань Перги – невелике поселення Емпорій [4, 192]. Цілком можливо, що ця гавань існувала і в I ст. Враховуючи ту обставину, що Атталія згадується як порт з якого апостоли відпливли з Памфілії, але не згадується як порт прибуття, цілком вірогідно припустити, що апостоли прибули саме до Перги, а не до якогось з великих портів Памфілії.

Таким чином, відправною точкою апостолів в Памфілії мало стати невелике портове поселення Емпорій, розташоване в гирлі Кестору. Місце розташування Емпорія на сьогодні ідентифікується з невеликим пагорбом на лівому березі р.Аксу біля впадіння її в Анталійську затоку. На жаль, це місце поки що практично не досліджене археологами, тому інформації про нього практично немає. Оскільки через р. Кестор було перекинуто один з римських мостів, дороги Via Aquilia, цілком вірогідно, що великі морські судна не могли підніматися вгору річкою, тому апостоли мали б рухатися до Перги або на невеликому судні або йти 15 кілометрів пішки.

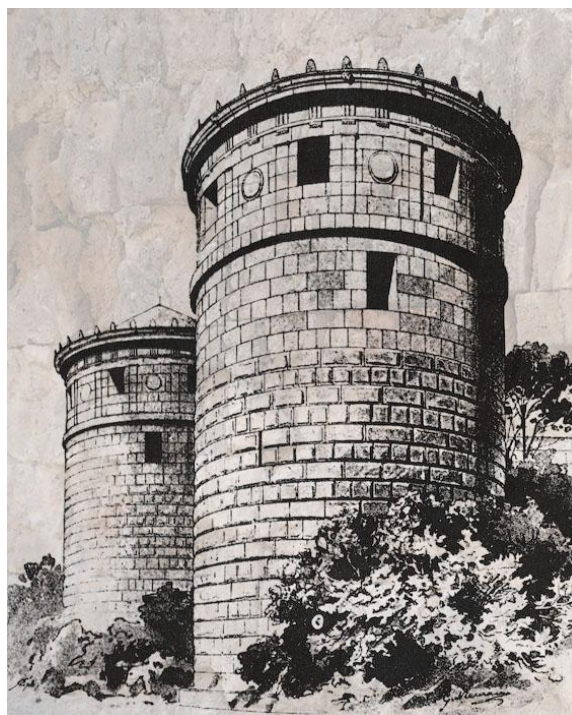

Перга. Загальний вигляд центральної частини античного міста. На передньому плані – комплекс монументальних в'їзних воріт

Перга була єдиним містом Памфілії, в якому відповідно до тексту «Діяннь» Павло і Варнава проповідували серед місцевого населення [3, 13:13, 14:25]. На думку М. Фейрчайлда, візит апостолів до Перги був не випадковим і пояснювався наявністю тут великої іудейської громади [6, 44]. Та обставина, що апостоли відвідали місто двічі на початку і наприкінці подорожі цілком може вказувати на те, що тут було засновано першу в Малій Азії християнську громаду. Джерела III-IV століть вказують на те, що Перга мала найвпливовішу і найбільшу християнську громаду в Памфілії, члени якої ще до константинівської легалізації християнства дозволяли собі вступати в публічні спори з місцевими язичниками. Крім того, Перга була практично єдиним містом регіону, яке мало значний пантеон ранньохристиянських святих [4, 192]. Всі дані вказують на наявність в Перга громади, яка цілком могла вести свою історію з апостольських часів. Таким чином, антична Перга може бути цікавим об'єктом, в тому числі, для релігійних паломників.

Міська брама Перги, через яку, вірогідно, до міста входив апостоли Павло і Варнава. Сучасний стан

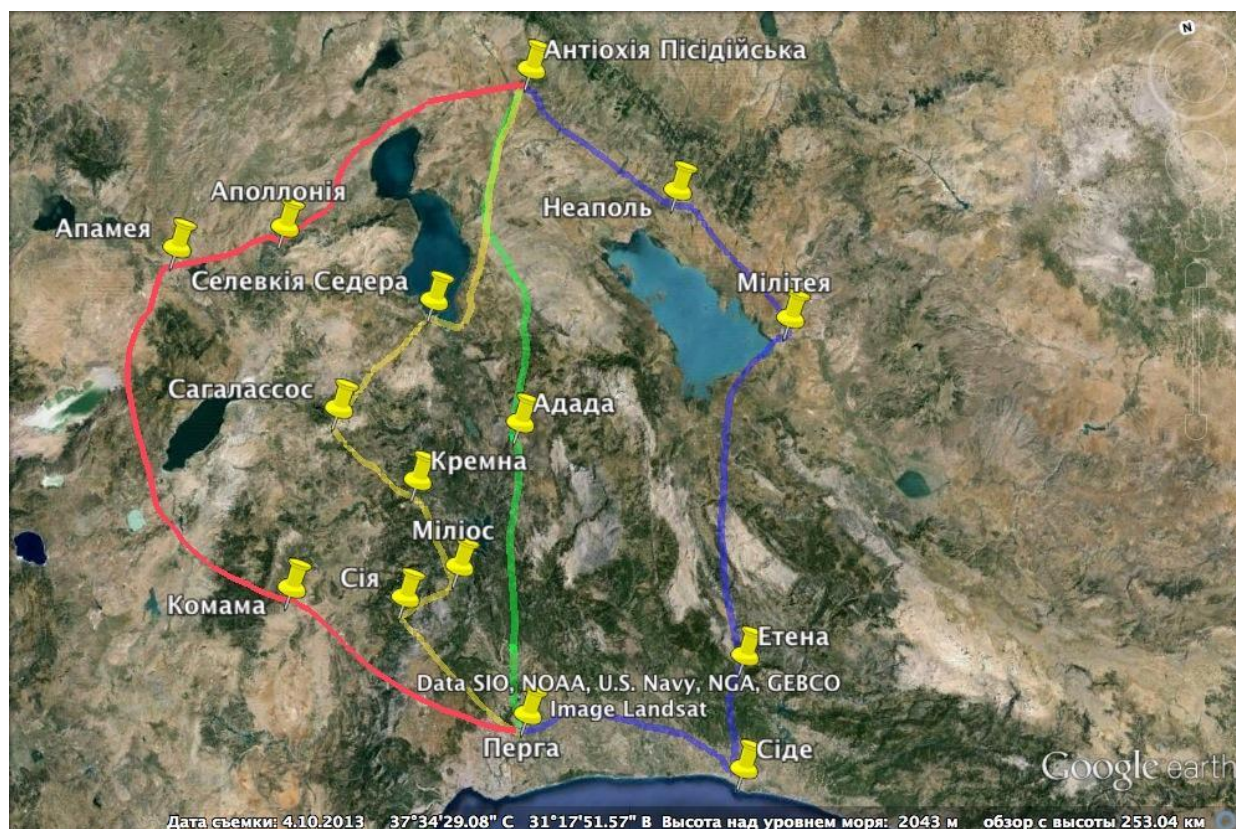
Міська брама Перги. Реконструкція за Каролем Лянцкоронським [7, f.61]

Руїни міста збереглися дуже добре, хоча більша частина території Перги досі не охоплена систематичними археологічними дослідженнями. Пам'ятки міста, які можуть зацікавити релігійних паломників, можна розділити на дві групи: античні споруди, які могли бачити Павло та Варнава та ранньохристиянські і візантійські храми, залишки яких збереглися в місті. Найдавнішою античною пам'яткою Перги є комплекс фортифікаційних споруд, які належать до елліністичного періоду. Стіни, зведені ще в III ст. до н.е., чудово збереглися до наших

днів, причому з I ст., коли їх могли бачити апостоли, вони не зазнали суттєвих перебудов [8, ff.60-62; 7, ff.58-61]. Таким чином, прогулюючись вздовж східного флангу мурів, можна без особливих складнощів уявити той краєвид, який бачили Павло і Варнава дві тисячі років тому. Інший об'єкт на території міста, який так само мали бачити святі апостоли – монументальна в'їзна брама. Спочатку ці ворота були зведені як головний добре укріплений в'їзд до міста. В римський період, коли особливої загрози з боку зовнішніх ворогів для міста не було, зазначена брама використовувалася як парадний в'їзд, позбавлений оборонних функцій, проте, багато прикрашений скульптурами богів, імператорів та визначних городян [8, ff.58-61]. Від цієї брами і аж до підніжжя пагорбу акрополя тягнулася велика колонна вулиця. Вулиця була прокладена ще в елліністичний період, хоча і портики, які прикрашають вулицю, були споруджені в римський період [4, 94-96], тому цілком вірогідно, що збережена до сьогодні антична бруківка пам'ятає засновників християнського віровчення. Решта збережених до сьогодні пам'яток Перги належить до більш пізніх періодів і, вірогідно, в нинішньому вигляді в середині I ст. не існували.

Наявність іудейської громади в місті вказує на наявність синагоги, в якій апостол вірогідно і проповідував (принаймні в Антіохії та Іконії проповіді святого проходили саме в Синагозі) [3, 13:14, 14:1]. Щоправда, попри високу імовірність існування такої пам'ятки, місце її знаходження на сьогодні ще не встановлене археологами.

Іншою групою пам'яток Перги є об'єкти, пов'язані з християнською общиною міста. Всього в Пергі відомо біля 10 ранньохристиянських та візантійських церков [4, 196]. Одразу варто зазначити, що всі вони мало досліджені і не підготовлені для експонування. Розчищено від рослинності лише руїни базиліки G1 [9, 187-188; 10, 212-213] та невеликого храму на колонній вулиці, решта споруд, в тому числі і велика базиліка G2, досі є важкодоступними для туристів. Серед цього комплексу християнських храмів найбільший інтерес викликають дві великих базиліки. Одна з них (за археологічною нумерацією пам'яток Перги Базиліка G1) розташована на площі між римськими і елліністичними воротами Перги навпроти великого німфеуму. Друга Базиліка G2 знаходиться дещо на захід від головної колонної вулиці у найвищій точці нижнього міста. Обидві базиліки датуються періодом кінця IV-V століть [11, ff.46-54]. Враховуючи їх розміри та місце розташування, можна припускати, що Базиліка G2 (найбільший християнський храм міста) відігравала роль кафедрального собору та осідку єпископа Західної Памфілії [11, ff.46-54]. Знайдений на одній зі стін храму рельєф Артеміди може вказувати на присвяту цього храму Богородиці, що виглядає цілком логічно, враховуючи велику роль жіночого культу Артеміди серед язичницького населення Перги, яке IV-V століттях масово християнізується [4, 196-197].

Можливі маршрути руху апостолів через Памфілію та Пісідію

Базиліка G1 дещо менша за розмірами, але, враховуючи її розташування на одній з найважливіших площ міста, можна говорити про її важливий статус. Ще дві ранньохристиянські базиліки G4 та G5 були частково досліджені на акрополі, проте вони погано збережені і доступ до них ускладнений [4, 196-197].

Враховуючи важливе значення апостольських культів, можна припустити, що один з вищезгаданих храмів Перги був присвячений св. Павлу.

Пробувши в Перзі деякий час, апостоли полишили місто і направилися до Антіохії Пісідійської. Таким чином, наступна група пам'яток буде пов'язана, власне, зі шляхом, який мали подолати апостоли від Перги до Антіохії. Сам маршрут їх руху є питанням досить дискусійним. На сьогодні серед фахівців існує два погляди щодо апостольського маршруту з Перги до Антіохії. Один з перших дослідників історичної географії Малої Азії У. Рамсей, відштовхуючись від відсутності в «Діяннях» будь-яких згадок міст між Пергою і Антіохією, вважав, що апостоли рушили навпростець через невеликі гірські дороги [2, 52-53]. Цю ж думку фактично підтримують К. Клоу [1, 32] та М. Фейрчайлд [6, 44]. На думку ж Д. Френча та В. Хансена, Павло і Варнава мали скористатися не гірськими стежками, а вже прокладеними на той час римськими дорогами [5, 52]. Відсутність в тексті «Діянь» будь-якої інформації про цей відрізок шляху, з одного боку, та археологічних свідчень, які могли би достовірно підтвердити або спростувати ту чи іншу гіпотезу, не дають нам можливості щось стверджувати напевно, тому ми спробуємо розглянути всі гіпотетичні маршрути апостолів та пов'язані з ними пам'ятки.

На сьогодні система античних шляхів сполучення Малої Азії вивчена досить непогано, проте, звичайно, знаємо ми про ці шляхи далеко не все [12; 13; 14]. Потрапити з Памфілії у внутрішні регіони Малої Азії можна було трьома основними дорогами. Перший найкоротший і найпростіший: по дорозі від Сіде через Етену, вздовж південного берегу озера Бейшехір, далі на Мелітею та Неаполь до Антіохії. Проте, використання цього шляху є вкрай мало ймовірним, оскільки апостоли прибули до Перге, а не до Сіде. Пересування Памфілією створювало б додатковий шлях, який ставив би під сумнів всі переваги зазначеного маршруту. Другий шлях проходив римськими дорогами Via Aquilia (від Перге до Камами) і Via Sebaste (від Камами через Аппамею, Аполлонію, північний берег озера Ергідір на Антіохію). Саме на цьому маршруті наполягали Д. Френч та Г. Хансен [5, 52]. Таким чином, перші два маршрути обходили гірські райони Пісідії і давали можливість рухатися відносно рівною місцевістю. Третій варіант шляху лежав через гірські поліси Пісідії. М. Фейрчайлд при цьому вважав, що Павло і Варнава рухалися через Сагаласос до південного берегу озера Ергідір, паралельно проповідуючи в пісидійських містах. К. Клоу та Т. Річардсон вважали, що шлях апостолів лежав дещо східніше через Ададу і далі вздовж долини Еврімедонту (сучасна назва річки – Кепрючай) до східного берега оз. Ергідір, а звідти – до Антіохії. Як вже зазначалося, з точки зору історичної достовірності, другий і третій варіант маршрутів є, по суті, рівнозначними, апостоли могли скористатися будь-яким з них. Однак, запропонований Фейрчайлдом маршрут, мав ту суттєву перевагу, що практично всі міста, через які пролягав шлях апостолів, лежали на відстані деного переходу одне від одного, що суттєво спрощувало рух зазначеним маршрутом і робило його безпечнішим для подорожніх.

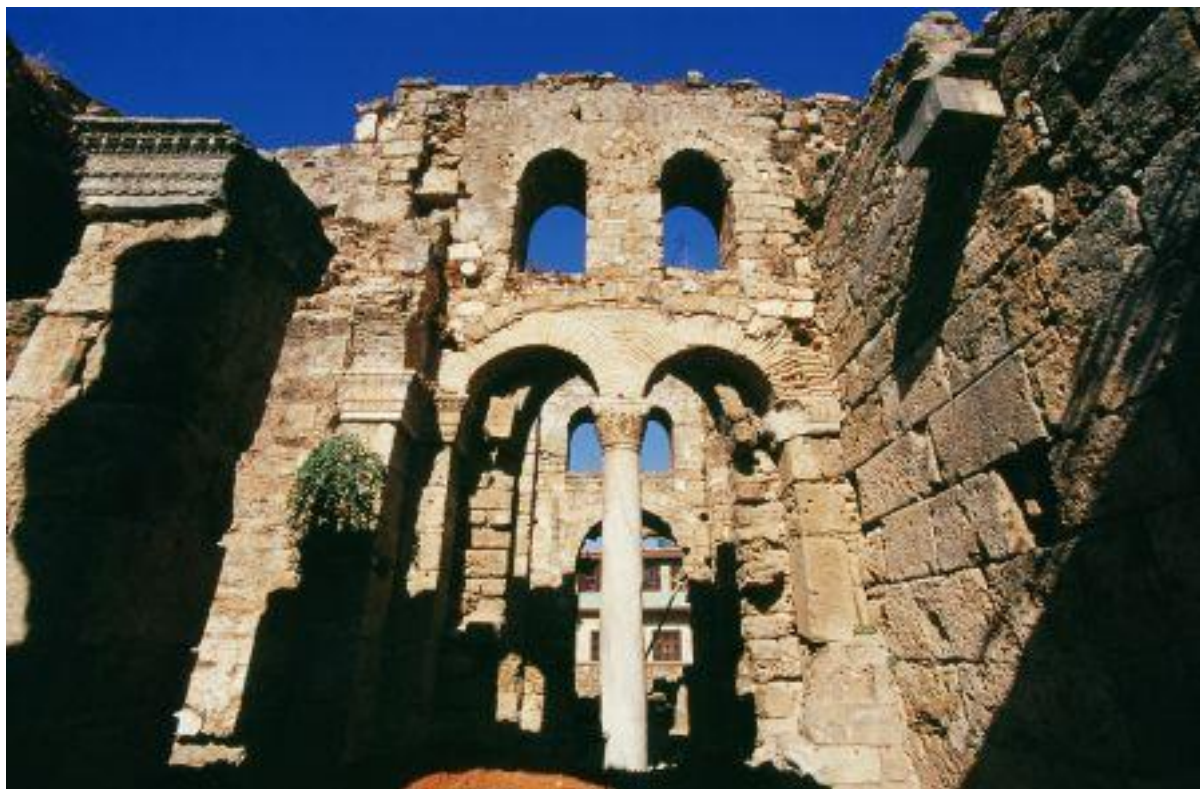
З точки зору туристичної привабливості, другий маршрут також є вкрай невдалим. Самих римських доріг на ньому практично не збереглося, місто Комама навіть точно не ідентифіковане [15, 132-135], Аппамея і Аполлонія не досліджені і на сьогодні являють собою практично порожні пагорби (в Аполлонії, щоправда, збереглися залишки акведуку та пізніших стін візантійського чи сельджукського періодів) [16, 285-290]. Крім того, місцевість, якою проходить маршрут, практично не має туристичної інфраструктури, що також ускладнює його використання. Варіант маршруту через гори Тавру, на нашу думку, є найбільш вдалим, як з точки зору історичної достовірності так і в контексті використання в сфері туризму, оскільки поєднує живописну місцевість гірської Пісідії з досить значною кількістю історичних пам'яток, які можна оглянути. Причому, якщо обирати між маршрутами, запропонованими М. Фейрчайлдом та К. Клоу, більш цікавим для туристів може бути саме маршрут через Сагалассос.

Про поселення та інші пам'ятки античного періоду між Перге та Сагалассосом відомо не дуже багато. Більшість з них досі залишаються не дослідженими або малодослідженими археологами.

Після перебування в Антіохії Павло і Варнава вирушили далі на схід в Іконій. Східну частину їх маршруту з наведених вище причин ми тут розглядати не будемо. Поверталися апостоли до Антіохії на Оронті вірогідно тим же

маршрутом. Останнім пунктом їх перебування в Малій Азії стало місто Атталейя (сучасна Анталія), з порту якого апостоли відпливли назад в Сирію.

В Анталії пам'яток, які б належали до апостольських часів практично не збереглося. Відомі в місті античні пам'ятки, такі як брама Адріана або вежа Хидирлик, належать до II ст. н.е. Щоправда, для паломників в місті можуть бути цікавими дві пам'ятки: це стара гавань Атталейї, з якої імовірно і відплив св.Павло, та церква Богородиці, що є єдиною ранньохристиянською пам'яткою, яка збереглася в місті. Це досить велика споруда, зведена первісно в VI ст.

Кісік Мінаре Джамі, колишня церква Богородиці в Анталії.

Храм має досить незвичний як для цього періоду хрестово-купольний план з дерев'яним куполом. Деяко пізніше церкву було перебудовано в склепінчасту базиліку та добудовано ще декілька приміщень. Після перетворення її вірогідно в XVI ст. в мечеть до будівлі було додано також мінарет [17, 99-101, 112-114; 18, 296]. Після пожежі середини XIX століття, внаслідок якої будівля була дуже пошкоджена, вона не використовується для потреб культу [17, р.99]. На сьогодні пам'ятка перебуває в напівзруйнованому стані і, нажаль, зачинена для туристів, тому оглянути її можна лише зовні.

Основний маршрут апостольського шляху проходив через два турецьких регіони – ілі – Анталія та Испарта. Обидва відомі як важливі центри туристичної індустрії: Анталія як морський курорт, а Испарта завдяки великому озеру Ердешір та гірськолижному відпочинку. Таким чином, вся необхідна для туристів інфраструктура (місця розміщення, відпочинку та харчування) є достатньо розвиненою.

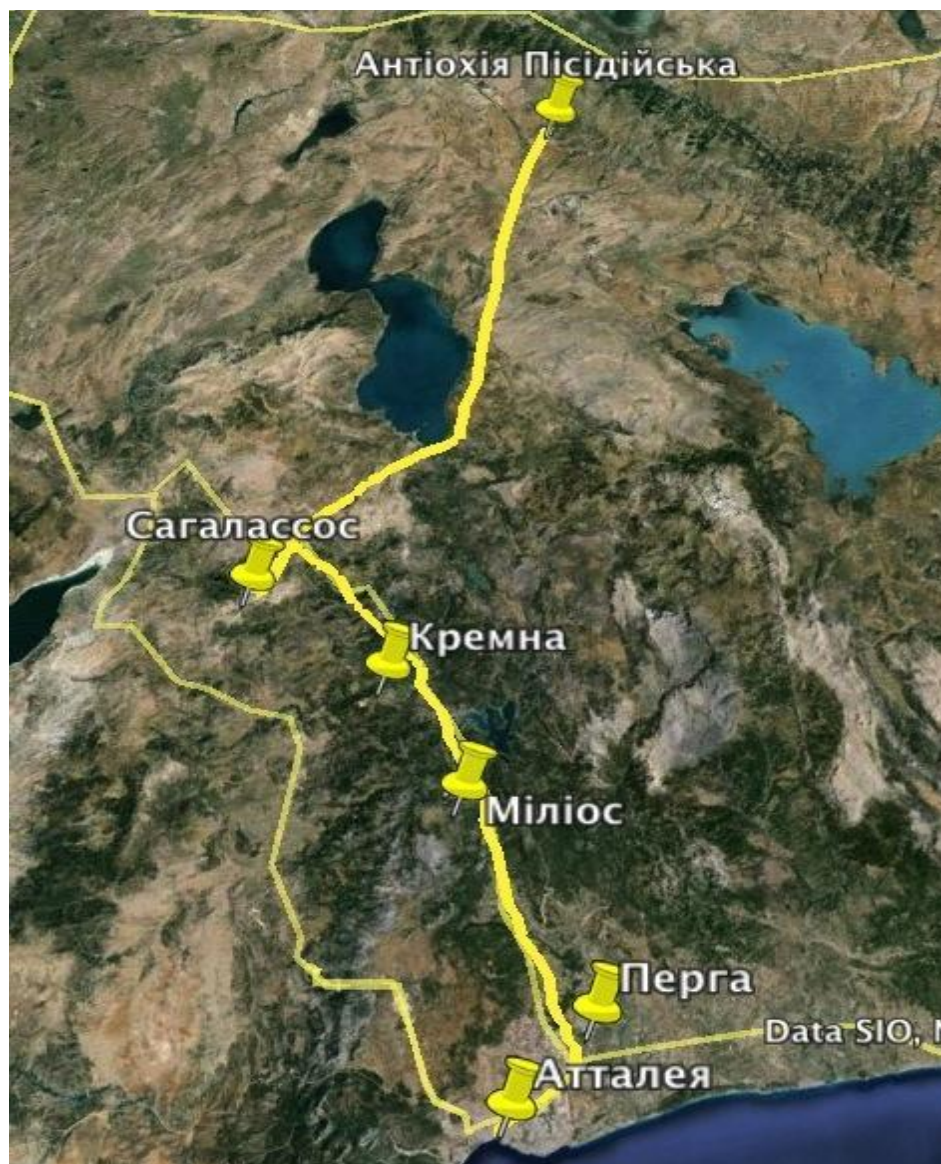
Гавань Анталії, з якої апостоли відпливли до Антіохії-на-Оронті

Так само наявні і якісні шляхи сполучення. Зокрема, більшість античних міст, які за нашим припущенням відвідували апостоли, розташовані вздовж автомобільної магістралі Анталія-Испарта.

Складнішою є ситуація з відрізком маршруту між Испартою та Являчем. Однак, і в даному випадку якість доріг є цілком достатньою для безпечного пересування туристів.

Таким чином, можна запропонувати наступний автобусний або автомобільний маршрут для туристів. В якості відправної точки доцільно почати з гавані Анталії, з якої апостоли відбули до Антіохії сирійської і через яку, на думку деяких дослідників, прибули до Памфілії. Після огляду гавані, церкви Богородиці та старого міста Анталії туристи можуть відбувати в Перге. Після огляду античних пам'яток Перги трасою Анталія-Испарта рухатися на північ до Меліосу. При такій побудові маршруту містечко Сія залишиться осторонь і буде проігнороване туристами. Однак, враховуючи невелику кількість пам'яток в місті та загальну насиченість маршруту, ця лакуна не має позначитися на історичній достовірності маршруту. Оглядом Меліосу і Кремни перший день туристичного маршруту вичерпується. Другий день доцільно розпочати з огляду руїн Сагалассоса, після чого розпочати тривалий переїзд до Антіохії Писідійської. Після відвідання руїн міста та археологічного музею Являчу туристи можуть відбувати назад в Анталію. Таким чином, історичні місця, пов'язані з маршрутом апостольської паломницької подорожі св.Павла та Варнави, можуть бути використані як потужний багатокomпонентний ресурс для залучення туристів, в тому числі паломників, до регіону. В зазначеного ресурсу можна виділити три основні компоненти: велике сакральне значення самого шляху, яким свого часу

проходили апостоли; добре збережені і частково досліджені об'єкти культурної спадщини (археологічні пам'ятки), природні рекреаційні ресурси Таврських гір.

Запропонований варіант туристичного маршруту

У поєднанні з наявністю розвиненої туристичної інфраструктури та великою кількістю туристів із традиційно християнських країн в регіоні Анталія, використання об'єктів, пов'язаних із зазначеним історичним маршрутом, має великі перспективи в процесі організації туристичної діяльності.

Література

1. Clow K., Richardson T. St Paul Trail: Turkey's Second Long Distance Walking Route. Upcountry, 2004. – 192 p.
2. Ramsay W.M. St. Paul the traveller and the Roman citizen. Hodder & Stoughton. London. 1896. – 402 p.
3. Діяння Святих Апостолів.
4. Grainger J. The Cities of Pamphilia. Oxbow Books. Oxford. 2009. – 255 p.
5. French D. Acts and the Roman Roads of Asia Minor // The Book of Acts in Its Graeco-Roman Setting. Wm. B. Eerdmans Publishing, 1994. – pp. 49-58.

6. Fairchild M.R. Why Perga? Paul's perilous passage through Pisidia // *Biblical Archaeology Review*. 2013. 39:06. pp. 43-55.
7. Lanckoroński K. Städte Pamphyliens und Pisidiens. Band. 1. Pamphylien. F. Tempsky, G. Freytag. Prag, Wien, Leipzig. 1890 – 195 f.
8. Mansel, A. M. Bericht über Ausgrabungen und Untersuchungen in Pamphylien in den Jahren 1957-1972//*Archäologischer Anzeiger*. 90.1975. ff. 49-96.
9. Inan J. Perge Kazisi 1986. Yali chalismalari // *Kazi Sonuclari Toplantisi*. IX. II. 1987. pp.185-214.
10. Inan J. Perge Kazisi 1987. Yali chalismalari // *Kazi Sonuclari Toplantisi*. X. II. 1988. pp. 197-246.
11. Rott H. Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappadokien und Lykien. Dieterich, Leipzig. 1908 - 393 f.
12. French D.H. Roman Roads and Milestones of Asia Minor Fasc 2: An Interim Catalogue of Milestones, Part 1. Oxford. 1988. – 392 p.
13. French D.H. Roman Roads and Milestones of Asia Minor Fasc 2: An Interim Catalogue of Milestones, Part 2. Oxford. 1988. – 384 p.
14. French, D.H. Roman Roads and Milestones of Asia Minor Vol 3: Fasc. 3.1 Republican. British Institute of Ankara. Electronic Monograph. 2012. – 63 p.
15. Mitchell S. Three Cities in Pisidia // *Anatolian Studies*. 1994. Vol. 44. pp. 129-148.
16. G.M. Cohen, The Hellenistic settlements in Europe, the islands, and Asia Minor. Berkeley. 1995. – 481 p.
17. Balance M.H. Cumanin Cami'ı at Antalya: a Byzantine church // *Papers of the British School at Rome*. 1955. vol. 23. pp. 99-114.
18. Krautheimeir R. Early Christian and Byzantine Architecture. New York. 1986. – 556 p.

References

1. Clow, K., Richardson T. (2004). St Paul Trail: Turkey's Second Long Distance Walking Route. Upcountry [in English].
2. Ramsay, W.M. (1896). St. Paul the traveller and the Roman citizen. Hodder & Stoughton. London. [in English].
3. Acts of the Holy Apostles.
4. Grainger, J. (2009). The Cities of Pamphilia. Oxbow Books. Oxford. [in English].
5. French, D. (1994). Acts and the Roman Roads of Asia Mino. The Book of Acts in Its Graeco-Roman Setting. Wm. B. Eerdmans Publishing, pp. 49-58 [in English].
6. Fairchild, M.R. (2013). Why Perga? Paul's perilous passage through Pisidia// *Biblical Archaeology Review*. 39:06, pp. 43-55 [in English].
7. Lanckoroński, K. (1890). Städte Pamphyliens und Pisidiens. Band. 1. Pamphylien. F. Tempsky, G. Freytag. Prag, Wien, Leipzig [in German].
8. Mansel, A. M. (1975). Bericht über Ausgrabungen und Untersuchungen in Pamphylien in den Jahren 1957-1972. *Archäologischer Anzeiger*, 90.1975, ff. 49-96 [in English].
9. Inan, J. (1987). Perge Kazisi 1986. Yali chalismalari. *Kazi Sonuclari Toplantisi*, IX, II, pp.185-214 [in English].
10. Inan, J. (1988). Perge Kazisi 1987. Yali chalismalari. *Kazi Sonuclari Toplantisi*, X, II, 1988, pp. 197-246 [in English].
11. Rott. H. (1908). Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappadokien und Lykien. Dieterich, Leipzig [in German].
12. French, D.H. (1988). Roman Roads and Milestones of Asia Minor Fasc 2: An Interim Catalogue of Milestones, Part 1. Oxford [in English].
13. French, D.H. (1988). Roman Roads and Milestones of Asia Minor Fasc 2: An Interim Catalogue of Milestones, Part 2. Oxford [in English].

14. French, D.H. (2012). Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol 3: Fasc. 3.1 Republican. British Institute of Ankara. Electronic Monograph [in English].
15. Mitchell, S. (1994). Three Cities in Pisidia. Anatolian Studies. Vol. 44., pp. 129-148 [in English].
16. Cohen, G.M. (1995). The Hellenistic settlements in Europe, the islands, and Asia Minor. Berkeley. [in English].
17. Balance, M.H. (1995). Cumanin Cami'i at Antalya: a Byzantine church// Papers of the British School at Rome. Vol. 23., pp. 99-114 [in English].
18. Krautheimer, R. (1986). Early Christian and Byzantine Architecture. New York [in English].

УДК 304.4:009:3.071](477)

*Румко Жанна Петрівна,
здобувач Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв,
заступник директора Київського міського
центру народної творчості та культурологіч-
них досліджень Департаменту культури
Київської міської державної адміністрації,
zhannaru74@ukr.net*

КОНЦЕПТ «НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ» У КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ЗНАННІ

Мета роботи полягає у розкритті та з'ясуванні теоретико-методологічного підґрунтя концепту «народна творчість» у культурологічному знанні. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні загальних принципів наукового пізнання, які відповідають сучасному культурологічному дискурсу. Це зумовило використання таких дослідницьких методів: системно-аналітичного – для вивчення філософської, культурологічної, мистецтвознавчої літератури з обраної проблеми; системно-структурного – з метою глибинного дослідження суті обраного концепту як складного культурно-мистецького явища української та світової художньої культури; формального та компаративного методів – для аналізу сутності концепту «народна творчість», розуміння його компонентів. **Наукова новизна** роботи полягає в розкритті сутності поняття «народна творчість», а також близьких за змістом визначень, зокрема: «аматорське мистецтво», «фольклор», «самодіяльність», «мистецьке аматорство». Під час дослідження проводиться поглиблений аналіз відповідних джерел, що окреслюють і актуалізують проблеми та результати їхнього місця в культурологічному знанні. **Висновки.** Розкрито та з'ясовано теоретико-методологічні підґрунтя концепту «народна творчість» у сучасному культурологічному знанні. Встановлено, що народна творчість означається як складова загальної культури, що формується і виявляється у процесі життя і є історично й соціально зумовленим продуктом життєдіяльності та творчості людей. Виявлено, що як універсальне соціальне явище та продукт історичного розвитку суспільства народна творчість, зокрема фольклор, синтезують духовну свідомість, діяльність і поведінку людей у сфері соціальних відносин, реалізуються в культурних цінностях і є якісним показником способу життя громадян.

Ключові слова: «народна творчість», «аматорське мистецтво», «самодіяльність», «мистецьке аматорство», «фольклор».